

ЛІТЕРАТУРНИЙ ВЕЧІР – ОДНА З ФОРМ МАСОВОЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ В СЕРЕДНІЙ ЛАНЦІ

Нині особливо актуальною стає проблема розвитку читацької самостійності школярів і потреби реорганізації позакласної роботи, оскільки саме сформованість навичок самостійної роботи з книжкою є передумовою збагачення інтелектуального та духовного світу.

Позакласна робота з української літератури – важлива складова частина освітнього процесу, яка тісно пов'язана з класними заняттями – є продовженням тієї роботи, яка проводиться на уроці. Мета цих заходів – удосконалити розумові сили учнів, сприяти розвитку здібностей, задовольняти духовні потреби.

Часто у позакласній роботі використовується така масова форма роботи як літературний вечір. Типи літературних вечорів можна встановити за тематикою, яка визначає їх основний зміст та ідейно-естетичну спрямованість.

Актуальність нашого дослідження зумовлена, по-перше, постійним удосконаленням методики навчання української літератури, по-друге, пошуком та розробкою нових форм і методів організації освітнього процесу, адже на сьогодні є нагальна потреба змінювати й осучаснювати форми позакласної роботи.

Метою статті є аналіз теоретичної бази, узагальнення й розробка методичних рекомендацій щодо проведення літературного вечора.

Вивчення форм позакласної роботи, серед яких особливу увагу звертаємо на літературний вечір, знайшло відображення в окремих дослідженнях таких українських науковців і методистів, як О. Бандура [2], Н. Волошина [2], О. Куцевол [1], Є. Пасічник [3], Г. Токмань [4] та ін.

Є. Пасічник вважає літературні вечори «важливим засобом естетичного, розумового й морального виховання» [3, с. 370].

Г. Токмань зазначає, що «літературний вечір – найскладніша форма роботи з предмета. Він потребує тривалої, іноді цілорічної підготовки» [4, с. 130].

О. Куцевол чітко окреслює мету літературних вечорів, що спрямована «не лише дати певні знання з літератури, а й пробуджувати кращі почуття, розвивати творчі та організаторські здібності дітей» [1, с. 4].

Окрім цього, дослідниця схарактеризувала різноманітні форми літературних вечорів у школі. Так, залежно від характеру матеріалу і завдань, вони поділяються на такі різновиди: ювілейні, тематичні, історико-літературні, жанрові; залежно від форм і методів, а також способів діяльності вчителя та учнів на літературно-музичні композиції, вечори-конференції, ігрові вечори, вечори запитань та відповідей, вечори-читання, вечір широкої програми [1, с. 3–5].

Н. Волошина класифікує типи літературних вечорів за тематикою:

– присвячені окремим письменникам чи висвітленню конкретних періодів їхньої творчості («Мотиви революційної боротьби у творах Шевченка періоду «Трьох літ» (1843-1845)»);

– присвячені окремим літературним творам митців («Лісова пісня» Лесі Українки, «Тигрлови» Івана Багряного тощо);

– вечори за літературним матеріалом певного історичного періоду («Розстріляне відродження», «Творчість поетів-шістдесятників»)

– вечори, які пов'язують літературу з іншими видами мистецтва («Шевченко-художник», «Мистецтво в житті О. Довженка» і т. ін.);

– побудовані на матеріалі творів певного літературного жанру (казки, байки, новели, роману, драми та ін.);

– літературно-краєзнавчі вечори («Наші письменники-земляки», «Шевченко на засланні», «Леся Українка на Поділлі» тощо) [2, с. 163].

Г. Токмань відзначає потребу в тривалій підготовці до проведення літературного вечора. Науковець висвітлює особливості роботи над ним: вибрати тему, скласти сценарій та доопрацювати його спільно з шкільною молоддю, роздати завдання учням, провести репетиції [4, с. 131].

Робота над літературним вечором розпочинається з пошуку ідеї, створення організаційної групи, формування теми, створення сценарію і його втілення.

Н. Волошина пропонує перед початком літературного вечора проводити з учнями тематичні ігри з розгадування кросвордів, загадок, а після підведення підсумків вручати переможцям нагороди й призи. Розмірковуючи над пробудженням інтересу широкого учнівського загалу до літературних вечорів, дослідниця висловлює думку, що першою умовою для цього є «прояв любові до мистецтва слова на уроках» [2, с. 164].

Повнота сприймання учнем художньої літератури залежить від його вікових та індивідуальних особливостей, а також від часу, в який він живе. Важливою є думка Є. Пасічника: «потрібно зважати на особливості вікової детермінації» в літературному розвитку учнів, адже «у кожному віці свої психолого-педагогічні особливості навчально-пізнавальної діяльності, свої можливості, на які ми не можемо не зважати, організовуючи вивчення художнього твору, будуючи урок літератури» [3, с. 58].

Літературні вечори, які є важливим засобом естетичного, розумового і морального виховання школярів, сприяють розвитку їх ініціативи. Вони найчастіше проводяться з учнями 5-9 класів як самостійний вид позашкільної роботи. Учасників можна мотивувати рольовою грою, запропонувати ролі сценаристів, виконавців, декораторів, костюмерів, звукорежисерів, освітлювачів. Основу сценарію вечора переважно складає вчитель-словесник, потім допрацьовує його разом з учнями.

Невелика група школярів, не зайнятих у виступах, складає колектив розпорядників, що забезпечують порядок на вечорі. У підсумку весь вечір здобуває характер великого літературного концерту, кожен номер якого і вся програма в цілому мають єдину тематичну й ідейну спрямованість, де немає нічого випадкового.

Варто відзначити, що у проведенні літературного вечора потрібно брати участь не лише учням, а й учителям. Це дає стимул і зацікавленість для

школярів, які вже ставитимуться до справи не як до забави, а як до відповідальної серйозної роботи, в якій вони беруть участь з дорослими. Усе це об'єднує в єдиний міцний колектив, мета якого – загальна праця та спільна зацікавленість у результаті.

Літературні вечори – це радісні свята, підсумок великої виконаної роботи. Оформлення зали, де проводиться вечір, має бути урочистим. Для кожного вечора бажано виготовити відповідний лозунг, газети, оформити тематичні альбоми, фотомонтажі, плакати, стенди, літературні виставки тощо.

Пропонуємо фрагмент сценарію літературного вечора, присвяченого 150-ій річниці від Дня народження Лесі Українки, який було розроблено студенткою Волинець В. В. під час проходження педагогічної практики у Рахнівсько-Лісовій СЗШ І-ІІІ ст. Шпиківської селищної ради Жмеринського району Вінницької області (лютий-березень 2021 р.).

Перша сторінка нашого спілкування «**Любов народжується в сім'ї!**».

Ведучий 1. За вікном зима. Ось у таку пору, 25 лютого 1871 року, народилася Лариса Петрівна Косач (Леся Українка).

Ведучий 2. Дитинство! Незабутня пора, коли світ уперше розкриває нам свої таємниці. Дитинство – це весна людського життя, початок становлення характеру особистості. Як весняний струмок шукає собі шлях, так і дитина, тому так важливо, щоб ця пора була зігріта ласкавим словом, збагачена піснею, музикою.

Ведучий 1. Ще дівчинкою Леся співала разом з мамою українські пісні, тому не дивно, що знала їх дуже багато. Мати возила дітей до різних сіл і містечок. Там вони зачаровано слухали пісні, які селяни співали бодай чи не всім селом. Діти, а особливо Леся, сприймали це все із захопленням. Багато пісень увійшли у побут Косачів і стали улюбленими, наприклад «**Подоляночка**».

Ведучий 2. Навесні 1882 року Косачі перебралися на постійне проживання до села Колодяжного. На лоні чарівної української природи Леся створила чудові зразки пейзажної лірики. Ось послухайте деякі з них.

Читець 1. «На зеленому горбочку».

Читець 2. «У маленькій хатинці».

Читець 3. «Уже весняне сонце припікає».

Читець 4. «Стояла я і слухала весну».

Ведучий 1. Грамоті поетеса навчилася дуже рано. Коли їй було чотири роки, вона вже вміла гарно читати. А через рік самостійно писала коротенькі листи до бабусі та дядька Михайла. Мати помітила в дівчинки вроджений хист до музики – і п'ятирічній дитині купують фортепіано. Вона починає навчатись грати на ньому, виявляє неабиякі музичні здібності.

Ведучий 2. Доля розпорядилась так, що наділила Лесю дивовижними здібностями і в той же час змусила виборювати життя в щоденних муках. Під час свята Водохреща дівчинка так захопилася, що не відчула, як промочила ноги у крижаній воді. Спочатку боліла нога, потім – рука. Діагноз – туберкульоз кісток, а потім нирок і легень. Тоді дівчинка засвоїла правило: щоб не плакати, треба сміятися.

Читець 5. Вірш «Як дитиною бувало».

Перед проведенням свята учні мали змогу ознайомитись із колажем, які підготувала група біографів. Ураховуючи особливості змішаного навчання в умовах карантину, дітей було залучено до всеукраїнського флешмобу з читання поезій Лесі Українки, що стало також частиною літературного свята. З відео можна ознайомитись за посиланням <https://www.facebook.com/vika.volynets.5>.

Отже, літературний вечір як одна з масових форм позакласної роботи завдяки своїм особливостям містить значні потенційні можливості щодо розвитку творчих здібностей учнів підліткового віку, розширює простір творчої самореалізації школярів, забезпечує можливість досягнення успіху в

обраній сфері діяльності й тим самим сприяє розвитку впевненості учнів у власних творчих можливостях, уможлиблює формування атмосфери творчого партнерства педагогів та школярів на основі спільних інтересів і цінностей. Перспективним, на нашу думку, буде поглиблене дослідження таких масових форм позакласної роботи як літературні свята, тижні української літератури, походи, екскурсії, поїздки літературними місцями тощо.

Література

1. Куцевол О. М. Специфіка та методика проведення літературних вечорів у школі. *Всесвітня література та культура в навч. закл. України*. 2000. № 8. С. 2–6.

2. Наукові основи методики літератури : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. Й. Волошиної. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.

3. Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. освіти. Київ : Ленвіт, 2000. 384 с.

4. Токмань Г. Методика навчання української літератури в середній школі. Київ : Видавничий центр «Академія», 2013. 312 с.

Волинець Вікторія – студентка 4 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: позакласна робота з української літератури в середній ланці.

Науковий керівник – старший викладач Пойда О. А.